

Katarzyna HODOR

Politechnika Krakowska
Instytut Architektury Krajobrazu
Kraków, Polska
e-mail: kasiahodor@interia.pl

WALORY KRAJOBRAZOWO-KULTUROWE MIKROREGIONU ROWU KRZESZOWICKIEGO

słowa kluczowe: Rów Krzeszowicki, walory krajobrazowe, geniusz loci, elementy zagospodarowania przestrzennego

WSTĘP

Przedstawiony tu fragment badań krajobrazowych związany jest z prezentacją walorów kulturowo-krajobrazowych znajdujących się w strefie podmiejskiej Krakowa. Ukazuje on część przeanalizowanych czynników kształtujących zarówno postać historyczną jak i obecną krajobrazów mikroregionu. Szczegółowo, badany obszar zlokalizowany jest na północny-zachód od miasta, ma powierzchnię około 65 km², obejmuje swym zasięgiem zapadlisko tektoniczne zwane Rowem Krzeszowickim, pomiędzy Krakowem a Krzeszowicami (fot. 1.)

Zarówno ukształtowanie terenu jak i elementy naturalne krajobrazu, stanowią, na terenie mikroregionu, bogate tło dla pojawiających się tu obiektów związanych z dziedzictwem kulturowym. Badania przeprowadzono głównie określając ogólniejsze zjawiska krajobrazowe, z uwzględnieniem istotnych form typologicznych historycznego dziedzictwa, w tym występujących tu licznych założeń rezydencjonalnych. Istotnym wątkiem stało się śledzenie ich zespolenia z innymi formami kulturowymi, takimi jak: wiejskie zespoły osadnicze wraz z rozłogami pól uprawnych, kompleksy architektoniczne (najczęściej kościelno-cmentarne), sieci dróg oraz zbiór charakterystycznych form przyrodniczych (rzeki, doliny, wzgórze, skały, ostańce, zadrzewienia śródpolne, aleje).

Fot. 1. Widok z Krzemionki, u wylotu doliny Będkowskiej, w kierunku Krakowa (fot. K. Hodor).

Photo 1. The view from Krzemionka (located at the end of Będkowska valley) of Kraków (photo by K. hodor).

Opracowanie to przedstawia niewielką część przygotowywanej rozprawy doktorskiej, nt „Podmiejskie rezydencje dworsko-ogrodowe z rejonu mikroregionu Rowu Krzeszowickiego”¹.

CEL, METODA I ZAKRES OPRACOWANIA

Uzyskany materiał informacyjny posłużyć powinien do pełniejszej analizy terenów podkrakowskich, stanowiąc interpretację występujących tu form krajobrazowych. Umożliwi to również uświadomienie korzyści, jakie można czerpać z walorów krajobrazów mikroregionu Rowu Krzeszowickiego ze szczególnym uwzględnieniem następstw związanych z sekwencjami historycznymi (dziedzictwem lokalnym). Doskonalenie metod badań dotyczących rezydencji podmiejskich mikroregionu w oparciu o doświadczenia architektury, architektury krajobrazu oraz historii i jej nauk pomocniczych może przyczynić się do poprawy ochrony dziedzictwa kulturowego tej części Małopolski. Zważywszy na postępującą degradację obiektów zabytkowych, podjęcie prezentowanego tematu wydaje się być potrzebne i szczególnie pilne. Przesłanką dla podjęcia próby synchronicznego opisu obrazu współczesnego mogą być kolejne dynamiczne przemiany omawianej całości krajobrazowej występujące

¹ Politechnika Krakowska, Wydział Architektury, (praca finansowana ze środków na naukę w latach 2006-2008, kierownik projektu prof. dr hab. inż. arch. Anna Mitkowska, grant promotorski).

w ostatnich latach, intensywne zmiany dotychczasowego obrazu historycznego.

W prezentowanym fragmencie pracy podstawą badań była metoda indukcyjna, polegająca na analizie zgromadzonych archiwalnych i współczesnych materiałów ikonograficznych i kartograficznych wykonanych w trakcie wizji lokalnych, a także materiałów pozostających w dyspozycji Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Krakowie. Istotną metodą opracowania były prace terenowe - inwentaryzacje obiektów oraz tworzenie dokumentacji fotograficznej. Stosowano również metodę dedukcyjną, zarówno w stosunku do pojedynczych założeń dworsko-ogrodowych jak i do krajobrazowego układu tych rezydencji. Oparto je na analizie czynników, takich jak: tradycja miejsca, przeobrażenia sieci drogowej i osadniczej wraz z rozłogami pól. Wyjątkowe znaczenie dla kształtu opisywanego terenu, miały również obiekty sakralne wraz z występującymi cmentarzami i kapliczkami przydrożnymi. Kolejnym analizowanym czynnikiem mającym wpływ na rozwój tych obszarów, były ośrodki handlu i przemysłu oraz występujące tu liczne majątki ziemskie i zespoły rezydencjonalno-ogrodowe osadzone w specyficznym podkrakowskim krajobrazie.

Zakres terytorialny opracowania stanowił obszar mikroregionu Rowu Krzeszowickiego, zakres czasowy natomiast, obejmował okres od XVI w. do czasów współczesnych. Należy zaznaczyć, iż szczególnie istotnym w badaniach był przedział czasowy od XVI - XIX w., kiedy to na terenach mikroregionu znacząco rozwinęło się osadnictwo. Rangę lokalnych miejscowości wzmacniały kolejno powstające liczne założenia rezydencjonalne z majątkami ziemskimi.

SIEĆ DROGOWA - EFEKTY KRAJOBRAZOWE

Dla rozwoju mikroregionu jako obszaru pozostającego w ścisłym sąsiedztwie metropolii krakowskiej ważne znaczenie miała lokalizacja. Nie tylko bliskie położenie miasta, ale i prowadząca doliną rzeki Rudawy ważna trasa handlowa w kierunku Śląska (XVI w.), intensyfikowała powstawanie i progresję osad. Wytyczane drogi przyczyniały się do rozwoju różnego rodzaju usługowych warsztatów i karczm.

Mimo, iż została wykonana wnikliwa analiza sieci drogowej w przekrojach historycznych, to ze względu na ograniczenia objętości tej prezentacji szczegółowo przedstawione zostaną jedynie efekty krajobrazowe związane z występowaniem sieci komunikacyjnej, dominujące na tym obszarze. W zakresie efektów kompozycyjno-krajobrazowych wynikających z powstawania traktów, w pierwszym rzędzie należy wspomnieć o szczególnie kompozycyjnie ważnym elemencie w postaci starodrzewów towarzyszących drogom kołowym i wodnym. Niegdyś podkreślały one wagę istotnych traktów komunikacyjnych. Obecnie stanowią ślad po nieistniejących już drogach pełniąc również funkcję wiatrochronną. W przeszłości akcentowały właściwy kierunek (zadrzewienia pomiędzy Kobylanami a Więckowicami), składając się równocześnie na estetyczną wartość postrzeganego krajobrazu (Łuczyńska-Bruzda,

1995). W powstałym w 2004 r. Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego panoramy, punkty widokowe i właśnie pasma zadrzewień objęte zostały zapisem o szczególnych ich walorach kompozycyjnych i krajobrazowych?

Fot. 2. Aleja kasztanowa w stronę Krzeszowic (fot. K. Hodor).

Photo 2. Alley of chestnuts to towards Krzeszowice (photo by K. Hodor).

Gatunki, które spotykane są obecnie na terenie mikroregionu rosnące wzdłuż dróg, to kasztanowce białe, robinie akacjowe (Więckowice), a także wierzby (wzdłuż drogi Brzezinka-Rudawa). Kasztanowce i robinie zostały introdukowane na te tereny dopiero na początku XIX w., a ich lokalizacja związana była często z sąsiedztwem występujących tu założeń rezydencjonalnych. Wspomnijmy, że do dziś zachowały się aleje kasztanowców prowadzące z Pissar zarówno w kierunku północnym (Dubie, Siedlec) jak i na zachód (Krzeszowice, Żbik) oraz na wschód (Rudawa) (fot. 2).

Kolejnym na terenie mikroregionu, jeszcze dostrzegalnym walorem krajobrazowym są widoki z drogi występujące w postaci zarówno ciągów jak i otwarć widokowych (Forczek-Brataniec, 2004). Dla całego mikroregionu wykonana została analiza ukazująca w sposób szkicowy fragmenty zachowanych harmonijnych i atrakcyjnych widokowo obszarów. Pozostaje jedynie mieć nadzieję, iż ten niewątpliwie atut, opierający się w dużej mierze na atrakcyjnym ukształtowaniu terenu, zostanie wzięty pod uwagę w obecnie wykonywanym, na zlecenie gminy Zabierzów, „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego”.

OBIEKTY SAKRALNE

Kolejnym czynnikiem mającym wpływ na sposób kształtowania krajobrazów kulturowych i relacji społecznych na omawianym terenie są występujące tu osady z kościołami parafialnymi. Powstające centra skupiające ośrodki należące do kościoła Katolickiego koncentrowały wokół znakomite osobistości z grona duchownych. W mikroregionie jednym z najstarszych takich ośrodków była Rudawa oraz Bolechowice i Modlnica.

² W Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Zabierzów, w części obejmującej sołectwa: Brzezinka, Brzoskwina, Karniowice, Kobylany, Młynka, Niegoszowice, Nielepice, Pissary, Radawanowice, Rudawa, Więckowice, z roku 2004 odnajdujemy określenie oznaczający „aleje i ciągi zadrzewień posiadające szczególne walory kompozycyjne i krajobrazowe”.

Powstawały one od połowy XIII w. do końca XIV w. Pierwsze precyzyjne informacje na temat zasięgu ich parafii podane zostały przez Jana Długosza. Warto również wspomnieć o znaczeniu jakie te osady miały w mikroregionie, pełniąc funkcje administracji państwowej oraz prowadząc przytułki dla ubogich, szpitale i szkoły parafialne. Prócz roli społeczno-ekonomicznej, w Rudawie, Bolechowicach i Modlnicy, obiekty sakralne stanowią istotne dominanty lub akcenty krajobrazowe. I tak odpowiednio: kościół w Rudawie widoczny jest w części zachodniej mikroregionu, kościół w Bolechowicach stanowi subdominantę w środkowej części, a Modlnica znajdująca się na granicy obszaru opracowania od wschodu, jest kompozycyjnie elementem wieńczącym.

Niewielkie kubatury kościołów w Rudawie i Modlnicy, położone są na wzniesieniach, otoczone starodrzewem. Nowsza forma częściowo eklektycznej bolechowickiej świątyni jest znakomicie eksponowana na tle doliny, z dodatkowym dalekim planem w postaci wapiennej Bramy Bolechowickiej. Przypuszczać można, iż do połowy XX w., gdy nasilenie zabudowy nie było tak znaczne, te trzy kompleksy mogły stanowić ważne elementy w krajobrazie mikroregionu (fot. 3).

Inną interesującą grupę elementów sakralnych, stanowią te, które bezpośrednio wkomponowane zostały w założenia rezydencjonalne. Przytoczyć tu należy przykłady zarówno kaplic dworskich, kapliczek ogrodowych, jak i figur świętych. W Pisarach (XVIII/XIX w.) istniała drewniana kaplica, usytuowana w kwaterowym ogrodzie, przeznaczona dla wszystkich mieszkańców wsi. W Kobylanach przy dworze należącym do kapituły, powstała pod koniec XVIII w. murowana, klasycyzująca kaplica, położona na wzgórzu, zwrócona frontem na południe. Karniowice natomiast, posiadają piękną, XVII-wieczną budowlę sakralną pełniącą funkcję grobową. (fot. 5). Położona jest ona w pobliżu rezydencji, na rzucie centralnym, opartym na sześcioboku, również z wejściem od strony południowej. Tomkowicz zwracał uwagę na ciekawe wyposażenie złożone między innymi z marmurowego, bogato zdobionego antepedium mensy, według miejscowych wykonanego przez Pipana z Florencji (Tomkowicz, 1916). W Radwanowicach, założeniu dworskiemu towarzyszy kapliczka z sygnaturką, przekryta czterospadowym daszkiem ze sterczyną, z przełomu XIX i XX w.³ W Więckowicach natomiast, naprzeciw wejścia do rezydencji, w obrysie gazonu postawiona została figura św. Floriana dłuta Franciszka M. Wyspiańskiego z 1871 r. (Brzózka, 2006). Prócz kaplic i figur znajdujących przy rezydencjach, liczne tego typu obiekty wpisane są w strukturę komunikacyjną, zespolone nieodłącznie z tworzywem roślinnym, podnoszą rangę krajobrazową zastanego otoczenia wnosząc równocześnie uniwersalne i lokalne wartości treściowe.

³ W rejestrze zabytków nieruchomych dla województwa małopolskiego wraz z dworem i zabudowaniami gospodarczymi oraz ogrodem pisane są pod nr rej. A-599 z 30.12.1988 r.

OSADNICTWO I POWIĄZANIA WIDOKOWE

Omawiając założenia z terenu mikroregionu warto zauważyć, iż w dużej części należały one do duchowieństwa i szlachty. Oprócz sąsiadujących dóbr Tenczyńskich, nie istniały tu rozległe własności magnackie. Wyróżnić można natomiast liczne rezydencje szlacheckie, które otoczone ogrodami, promieniowały na całą okolicę, stanowiąc istotne ośrodki kulturalno-gospodarcze. Wokół rezydencji koncentrowały się osady służebne. Wioski na tych terenach specjalizowały się przede wszystkim w zróżnicowanych uprawach. Od XVI w., w związku z przekształceniami w istniejącej strukturze rolnej, pojawiać zaczęła się forma folwarku. Zjawisko to związane było nieodłącznie z zatrudnieniem czeladzi oraz wykorzystaniem pańszczyźnianego chłopca. Takie zależności doprowadziły do powstawania osad, które przekształcały się z czasem w wioski. Przeciętna wieś liczyła kilkanaście łąnów chłopskich, prawie w każdej był młyn, browar i karczma.

Atrakcyjnym elementem kompozycji omawianych krajobrazów są występujące tu powiązania widokowe. Dzięki oryginalnej topografii terenu, możemy odnaleźć na badanym obszarze sieć powiązań widokowych występujących pomiędzy rezydencjami. Podkreślimy, że z pośród czternastu założeń dworsko-ogrodowych, większość zlokalizowana jest na wyniesieniach lub stokach pozwalających na dobrą ekspozycję. System kompozycyjny sieci rezydencji zdecydowanie kreuje obszar omawianego mikroregionu, a przez ich odpowiednie wyeksponowanie (w większości otoczone starodrzewami wyznaczającymi obszary majątków) nadaje im rangę znaków krajobrazowych konstruujących kanwę kompozycji przestrzennej. Można więc powiedzieć, że stanowią one element charakterystyczny dla tego obszaru wydobywający jego hierarchię i determinujący równocześnie ostateczną postać pejzażową mikroregionu.

Prócz analizy krajobrazowej dotyczącej komunikacji prześlędzono zmiany zachodzące w strukturach związanych z układami osadniczymi, we wszystkich zaobserwowano gwałtowny rozrost struktury urbanistycznej. W większości, widoczne jest zagęszczenie zabudowy wewnątrz istniejących układów (w miejsce sadów następuje podział działek pod kolejną zabudowę jednorodzinną, np. Kobylany). Wsie, w których nie nastąpiło zaburzenie pierwotnej konstrukcji, to Więckowice, czy też Brzezinka – zachowująca formę sakowo-ulicową zwartą.

Obecne dążenia gminy Zabierzów, która w większości obejmuje badany mikroregion, związane z przekształceniem gruntów pod zabudowę stanowią potrzebne choć niebezpieczne działania. Nowe studium i ustalenia planów zagospodarowania przestrzennego powinny nie zezwalać na niekontrolowane i spontaniczne rozszerzanie się zabudowy, dążąc do zrównoważonego rozprzestrzeniania się obiektów jednorodzinnych. Możliwa jest kontynuacja w pewnej mierze historycznych układów osadniczych na zasadzie ich rozbudowy, a nie wprowadzania dysharmonijnych struktur ruralistycznych. W związku z nasilającą się presją osadniczą układ rozłogów pól ulega znacznemu zatarciu prowadząc do zanikania struktury łąkowej (częściowo mieszanej).

PRZEMYSŁ

Tereny mikroregionu Rowu Krzeszowickiego stanowiły przedpole dla intensywnie rozwijającego się w kierunku na zachód przemysłu wydobywczego. Uruchamiano tam zarówno kopalnie węgla kamiennego (Mysłowice, Jaworzno, Tenczynek, Zwierzyniec, Siersza, Rudno) jak i kamieniołomy marmuru (Paczółtówice, Dębnik) oraz porfiru (Czerna, Dębnik, Rudno, Regulice, Zalas). Również działały w okolicy kamieniołomy dolomitu (Chrzanów), glinki ogniotrwałej (Czerna) i wapienia (Nawojowa Góra, Płaza), gdzie wypalano wapno zaopatrując całą Galicję (Polaczek, 1914). Warto zaznaczyć, iż pierwsze informacje na temat pokładów czarnego marmuru w Paczółtówicach pochodzą z 1415 r., a intensywną działalność wydobywczą rozpoczęto w XVII w. Sąsiedztwo tak różnorodnego przemysłu wydobywczego wpłynęło zapewne na migracje tymczasowe za pracą ludności z mikroregionu Rowu Krzeszowickiego, do tych właśnie ośrodków.

Przemysł i rozwój gospodarczy na terenach mikroregionu nie miały znaczącego wpływu na kształt krajobrazu kulturowego. Nie ingerując nazbyt w zastane środowisko, koncentrował się na terenach położonych w kierunku zachodnim, pozostając w takim stanie do połowy XX w.

GENIUS LOCI

W postrzeganiu krajobrazów osadniczych wpisanych w charakterystyczną topografię terenu znaczącą rolę odgrywała tradycja miejsca. Na metodę jej odczytania składa się wiele cech związanych z różnymi aspektami życia człowieka współdziałających ze sobą i wpływających na sposób krystalizacji tożsamości. Genius loci mikroregionu rozpatrywać można w wielu postaciach: pod względem specyfiki zamieszkującej tu ludności, wydarzeń szczególnych z historii miejsca, charakterystycznego rzemiosła, wierzeń i legend oraz ceremonii czy uroczystości⁴.

Na tożsamość i tradycję badanego terenu składają się między innymi liczne przekazy świadczące o bogatej historii i kulturze. Do dziś wśród lokalnej ludności żywe są podania mówiące o obecności na tych ziemiach bohaterów związanych z przeszłością Polski. W Bolechowicach wspomina się przybywającą tu często królową Jadwigę, w Ujeździe - św. Stanisława ze Szczepanowa, w Modlnicy postać św. Wojciecha.

Mikroregion związany jest także z innymi znaczącymi postaciami - właścicielami tutejszych majątków i ich możnymi gośćmi.

⁴ Na podstawie: O. Dyba, 1998: Wartości niematerialne. [w:] Ochrona wartości krajobrazu i środowiska kulturowego w studium do planu i miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy.

Przykładowo w Bolechowicach, pod koniec XVIII w., mieszkał i tworzył Jan Paweł Woronicz, pochowany na Wawelu, arcybiskup warszawski, metropolita, prymas Królestwa Polskiego (1827-1829 r.). W Niegoszowicach, urodził się w 1560 r. Stanisław Niegoszewski, znakomity improwizator, poliglota i poeta, który wiele razy gościł we Włoszech, a studia odbywał w Krakowie i Padwie (Łepkowski, 1863).

Ważnych dla Małopolski postaci przebywających na tych terenach wymienić można by jeszcze wiele, istotnym jest, iż pamięć o nich jest żywa wśród lokalnej społeczności i do dnia dzisiejszego kulturowana szczególnie przez miejscowe szkoły.

PODSUMOWANIE

Z przeprowadzonych analiz głównych składników krajobrazu oraz czynników kształtujących, wynika wysoka ocena potencjału, umożliwiająca promocję tego mikroregionu, w dużej mierze opartej na turystyce. Odnotujmy, że obecnie na terenie mikroregionu i w jego okolicach znajdują się już liczne szlaki piesze okręgu krakowskiego PTTK, rowerowe, konne ZG PTTK, dydaktyczne i spacerowe oraz ścieżki przyrodnicze nadleśnictwa Krzeszowice związane w dużej mierze z istniejącymi tu Parkami Krajobrazowymi (fot. 4).

W ciągu ostatnich kilku lat spopularyzowały się tendencje agresywnej (intensywnej) ekspansji budowlanej sprzężone z jednej strony ze wzrostem wartości gruntów, czego konsekwencją jest wyzbywanie się terenów przez ludność miejscową. Równie niebezpieczną, prowadzącą niejednokrotnie urbanistyczny chaos jest działalność deweloperska wewnątrz istniejących osad lub na terenach jeszcze niezabudowanych, wśród pól.

Brak ogólnej koncepcji dotyczącej planowania przestrzennego może spowodować, że zamiast wykorzystania istniejącego jeszcze potencjału, teren ten stanie się w niedługim czasie pozbawiony walorów i tożsamości. Ze względu na położenie, obszerne pole do aktywizacji tych terenów tkwi w turystyce, przeznaczonej w dużej mierze również dla lokalnej ludności. Tak więc identyfikacja społeczeństwa na danym terenie, może być jednym ze sposobów na zachowanie tradycji miejsca i dziedzictwa kulturowego.

Przy omawianiu zagadnień promocji turystycznej tych obszarów zwrócić należy uwagę, że istotną jest analiza sposobu odbioru krajobrazu przez rozmaite grupy społeczne, który może być mocno zróżnicowany. Istotnym jest rozumienie metody uwzględniającej mechanizmy wpływu na zmianę postrzegania występujących tu walorów zastanych. Jednym z łatwych elementów mogło by być wprowadzenie systemu informacyjnego, który doprowadziłby do uczytelnienia występujących na terenie mikroregionu licznych atrakcyjnych form zarówno sakralnych, rezydencjonalnych jak i osadniczych. Kierując się zasadami aktywnej turystyki, przybliżającej dziedzictwo kulturowe należałoby wykorzystać walory lokalizacyjne, (sąsiedztwo Krakowa) oraz skalę obszaru, która umożliwia swobodną turystykę rowerową.

Fot. 3. Kościół w Bolechowicach.
Photo 3. The church Bolechowice.

Fot. 4. Widok na północne stoki Grabu Teczyńskiego.
Photo 4. The view of North slopes of Teczyn Hummock.

Fot. 5. Kaplica grobowa rodu Bartynowskich.
Photo 5. The tomb chapel of Bartynowscy family.

Wszystkie fot. K Hodor.
All photos by K. Hodor.

LITERATURA

- Brzózka J., 2006: Dzieje rodziny Florckiewiczów herbu Ozdoba z Młoszowej w XIX w., „Biblioteka Krakowska”, nr 148 „Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa”, Kraków, s. 206.
- Forczek-Brataniec U., 2004: Widok z drogi. Krajobraz otwarty w percepcji dynamicznej, praca doktorska, Politechnika Krakowska, promotor prof. dr hab. arch. Maria Łuczyńska-Bruzda, Kraków, maszynopis dostępny w Bibliotece Politechniki Krakowskiej.
- Lenartowicz, J. K., 2005: Słownik Psychologii Architektury, Politechnika Krakowska, Kraków, s. 31n.
- Łepkowski J., 1863: Przegląd Zabytków przeszłości z okolic Krakowa, Warszawa.
- Łuczyńska-Bruzda M., 1995: Zadrzewienia w krajobrazie otwartym, Warszawa OZK NIK.
- Ochrona wartości krajobrazu i środowiska kulturowego w studium do planu i miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy, seria: „Studia i Materiały. Krajobrazy” 18 (30), OZK, Warszawa 1998.*
- Pawelska-Skrzypek G., Pawłowska K., 1966: Krajobraz kulturowy w świadomości społecznej [w:] „Krajobraz miejski w warunkach demokracji i wolnego rynku”, (red.): A. Böhm, „Studia i Materiały – Krajobrazy” OZK 13(25), Warszawa, s. 15-51.
- Polaczek S., 1914: Powiat chrzanowski w Wielkim Królestwie Krakowa. Monografia historyczno-geograficzna, Kraków.
- Rudawa. Z dziejów wsi podkrakowskiej (do 1945 r.), (red.): Feliks Kiryk, „Rocznik naukowo-dydaktyczny”, zeszyt 83, wyd. Naukowe WSP, Kraków 1983, s. 81n.*
- Tomkowicz S., 1916: Teka grona konserwatorów Galicyi zachodniej, t. II, Kraków, s. 106.
- Wanat B. J., 1992: Maryjne sanktuarium karmelitów bosych w Czernej, wyd. OO. Karmelitów Bosych, Kraków, s. 35-41.
- www.zabierzow.org.pl.

SUMMARY

THE LANDSCAPE AND CULTURE VALUES ON THE MIKROREGION OF THE KRZESZOWICKI THROUGH

The way the landscape is perceived consists of numerous factors changing throughout the centuries. Cultural layers have significant meaning especially since they are strictly connected with historic events. The view of the encountered landscape becomes a treasury of knowledge about our past and gives the opportunity to

analyse particular elements, which can help in discovering meanings in the so-called “songs of the history”.

The presented scenery research connected with the issues of using cultural and landscape values concern suburban areas located to the west of Kraków. They were based on the analysis of the factors forming the landscape, such as: tradition of the place, transformations of the road and settling network together with field stolons. Also sacral buildings with cemeteries and roadside shrines had exceptional meaning for the shape of the described area. Another factor influencing the development of these territories were commerce and industry centres as well as numerous estates and residential-garden complexes settled in a particular climate around Kraków

Apart from the past also current activity is relevant, which many a time dynamically influenced the established landscape. Within the last few years tendencies of aggressive (intensive) building expansion have been popularised, which were coupled on one hand with the increase in the land value (resulting in selling the land by the local inhabitants) and on the other hand introducing city-planning chaos (the activity of developers within existing settlements or undeveloped areas at fields).

Lack of a general spatial planning concept can result in a situation where instead of using the established potential the area quickly becomes deprived of values and identity. Because of the location, a spacious area for activating these lands lies in tourism, designed also for the local inhabitants. This way identifying the community in the given area can be one of the methods of preserving the tradition of the place – the cultural heritage.